

פרשת כי תבוא

תקיעת שופר בעידן הקורונה

א

תקיעת שופר בקפסולות אם יוצא ידי חובתו

לשאלת רבים, בבתי כנסיות גדולים שקבעו בהם "קפסולות" וחילקו את ביהכ"נ למעין תאים חלוקים ע"י יריעות ניילון שקופות הגבוהות הרבה מעל קומת האדם, האם יוצאים ידי חובת שמיעת קול שופר מבעל תוקע שנמצא בקפסולה אחרת, או שמא הוא כתוקע לתוך הבור שמי שעומד מחוץ לבור לא יצא ידי חובתו כיון שאינו שומע אלא קול הברה.

הנה שנינו במשנה (ר"ה כ"ז ע"ב):

"התוקע לתוך הבור, או לתוך הדות, או לתוך הפיטס, אם קול שופר שמע יצא, ואם קול הברה שמע לא יצא".

ובגמ' שם אמרו:

"אמר רב הונא לא שנו אלא לאותן העומדים על שפת הבור, אבל אותן העומדין בבור יצאו. תניא נמי הכי התוקע לתוך הבור או לתוך הדות יצא, והתנן לא יצא, אלא לאו שמע מינה כדרב הונא, שמע מינה. איכא דרמי להו מירמא, תנן התוקע לתוך הבור או לתוך הדות לא יצא, והתניא יצא, אמר רב הונא לא קשיא כאן לאותן העומדין על שפת הבור, כאן לאותן העומדין בבור".

הרי מבואר בגמ' דמי שעומד בתוך הבור בכל ענין יצא, ומי שעומד חוץ לבור, אם קול שופר שמע יצא, ואם קול הברה שמע לא יצא, וכ"ה ברמב"ם (פ"א משופר ה"ח) ובשו"ע (תקפ"ז ס"א).

ופרש"י "אותן העומדין בבור יצאו - שהן קול השופר לעולם שמעו".

ודקדק הרא"ש (ר"ה פ"ג סימן ח') מדבריו דאלה שעומדין חוץ לבור לפעמים שומעין קול שופר ויצאו ולפעמים קול הברה ולא יצאו, ותמה על שיטתו:

תקיעת שופר בעידן הקורונה

"ולא ידעתי מה הבחנה יש אם קול שופר שמע או קול הברה שמע, אם תלוי בהבחנת אדם שיאמר שמעתי קול שופר או תלוי בעומק הבור או בהתקרב אדם על שפת הבור והתרחקו ממנו. ולא מיסתבר שיהא תלוי בהבחנת האדם דלמה נשתנה תקיעת הבור פעמים קול שופר ופעמים קול הברה. ואם תלוי בעומק הבור או בקירובו על שפת הבור ובריוחוקו כל זה צריך שיעור".

ולפיכך פירש הרא"ש דאין זה תלוי בהבחנת השומע אלא כלל הוא דלעולם מי שעומד מחוץ לבור אינו יוצא יד"ח כיון ששומע הוא קול הברה, משום "שהקול מתבלבל בבור קודם שיצא לחוץ, ולעולם אין שומעין אלא קול הברה".

הרמב"ם (פ"א משופר ה"ח) נקט כשיטת רש"י, והטור הלך בעקבות אביו הרא"ש. והבית יוסף כתב שעיקר כשיטת רש"י והרמב"ם, והשיב על תמיהת הרא"ש:

"נראה שכל אדם יכול להבחין אם הקול ששומע הוא קול שופר או אם הוא קול הברה וסיבת שומעו קול שופר או קול הברה נמשך מעומק הבור ומהתקרב האדם על שפת הבור והתרחקו ממנו ושיעור דבר זה הוא תלוי בהבחנת האדם אם קול שופר שמע או קול הברה".

וכך סתם בשלחן ערוך.

אך הט"ז (ס"ק א') כתב דאין לנו לסמוך על בקיאותנו להבחין בין קול שופר לקול הברה וכמו שמצינו בכמ"ק שאין לסמוך על הבקיות, ומשו"כ כל שעומד מחוץ לבור ושמע תקיעות מתוכו, צריך לחזור ולשמוע אך לא יברך דספק ברכות לקולא. וכ"כ בשו"ע הרב (ס"א) וכ"כ המשנ"ב (סק"ז) אך בשעת הדחק יש להקל לדעת המשנה ברורה.

והנה בבדיקות שערכתי בכמה וכמה קפסולות נתברר לי ללא ספק ששומעים קול שופר ברור וצלול מקפסולה זו לאחרת, ולפי הכרעת השו"ע יצא יד"ח, ואף לפי המשנ"ב שהחמיר כשיטת הט"ז, מ"מ בשעת הדחק כתב שיוצא, ונראה פשוט דבנידון דידן שמדובר במניעת התפשטות המגיפה, ובפרט באותן בתי כנסיות שכבר נקבעו בהן קפסולות אלה ודאי הוי כשעת הדחק, ויש להקל בזה.

ובאמת נראה דבנידון דידן יש להקל אף לשיטת הט"ז, ואבאר.

תקיעת שופר בעידן הקורונה

הנה הביא הט"ז את מש"כ הפוסקים לדמות מי שעומד מחוץ לבית הכנסת למי שעומד מחוץ לבור, וכשם שהעומד מחוץ לבור לא יצא ה"ה במי שעומד מחוץ לבית הכנסת, אך מ"מ כתב דאם לדעתו שמע קול שופר ללא קול הברה יכול הוא לסמוך על הבחנתו ובקיאותו, ולא החמיר אלא במי ששמע תקיעת שופר מתוך הבור ממש.

ונראה לענ"ד דנידון דידן ודאי אינו דומה לגמרי לתוקע בתוך הבור, דעיין בשו"ע הרב שם שכתב דקול הברה נוצר מתוך ההבל שבבור, אבל ביריעות הניילון שמשתמשים בהם בבתי הכנסיות אין כל הבל, וגם בביאור הלכה (ס"א) כתב לחלק בין בור שהוא מתחת לפני הקרקע לעומד מחוץ לבית הכנסת במישור, עי"ש. ובקפסולות אלה לא מדובר בבור ודות שהם מתחת לפני הקרקע, אלא הם פתוחים לגמרי מלמעלה, ועדיפי ממי שעומד מחוץ לבית הכנסת, ומשו"כ נראה דיש להקל אף לכתחלה בני"ד.

ובאמת לא נתברר כראוי מה זה קול הברה דלפי פשוטן של דברים הבנתי מעודי שמדובר בהד החוזר, וכידוע דכל המשמיע קול במערה גלי הקול פוגעים בקירות המערה ובתקרה ויש הד חוזר, אך לפי"ז אין דברי חז"ל מובנים דאף בתוך הבור והמערה נשמע קול ההד, ומה בין אלה שבתוך הבור לאלה שעומדים חוצה לו.

ועוד כתב המשנ"ב בביאור הלכה (סוד"ה ואם קול) דגם בין הרים וגבעות יש קול חוזר, ולא מצינו שלא יוצאים יד"ח במקומם, וע"כ שאין קול הברה קול הד חוזר. אך באמת אין כל תימה שלא מצינו הלכה זו לגבי התוקע בין הרים וגבעות דאין זה מצוי כלל, ודי במה ששנו התוקע לתוך הבור ונלמד זה מזה.

ועוד דהלא כתבו הרמב"ן והריטב"א שרק בסוף התקיעה יש קול הברה שהוא בלבול קולות, ואם בהד חוזר מדובר הרי תיכף וסמוך לתחילת הקול יש הד חוזר.

ובתחילת דבריו כתב הבה"ל לפרש שיטת הט"ז דקול הברה הוא קול חלוש ומשום כך מי שעומד מחוץ לבית הכנסת אינו שומע אלא קול הברה חלש ואינו יוצא, אך בצדק תמה דאין שיעור לעוצמת הקול, וכל ששמע קול שופר יצא בין קול גדול ובין קול דממה דקה. אך מ"מ כתב שיש להחמיר כשיטת הט"ז כיון שכל הפוסקים הביאו דבריו, עי"ש.

תקיעת שופר בעידן הקורונה

סוף דבר, מהות קול הברה לא נתברר לנו על בוריו, ומשו"כ קשה לכאורה לקבוע אם שומע קול שופר או קול הברה, אך מ"מ היה נראה פשוט לענ"ד דאם אדם תקע בשופר מחוץ לקפסולה וחזר ותקע בתוכה והקול קול יעקב ללא כל שינוי, יש להניח ללא כל ספק שאכן קול שופר הוא שומע.

ומה שכתב הט"ז שמצינו בכמה מקומות שאין אנו סומכים על בקיאותנו, לכאורה תימה, דאכן נחלקו הבית יוסף והרמ"א במקומות רבים בשו"ע, דלשיטת הבית יוסף יש לנו לסמוך על בדיקות שונות, ולדעת הרמ"א לא סמכין דאין אנו בקיאים, וכפי שנציין לקמן (אות ב'). אך אין זה אלא כאשר אכן צריך בדיקה ואומנות מסויימת, אך לכאורה אין זה ענין לני"ד שכל אחד יכול לקבוע אם שומע קול שופר אם לאו.

אך מלבד מה שנראה ברור כנ"ל מסברא, הלא במס' ר"ה שם אמרו לגבי שופר שניקב וסתמו, ולגבי שופר שציפהו זהב "אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לא כשר", וכיוצא בדבר אמרו שם לגבי הניח שופר בתוך שופר "אם קול פנימי שמע יצא ואם קול חיצון שמע לא יצא", ולא מצינו מי שאומר שצריך להחמיר בכל אלה משום שאין אנו בקיאים, וע"כ צריך לומר שאין צריך שום בקיאות כדי להבחין בקול שופר, ומאי שנא אלה מקול הברה. אך מ"מ חששו הפוסקים לשיטת הט"ז וכפי שכתב המשנ"ב.

אך לענ"ד לגבי קפסולות אלה יש להקל אף לשיטת הט"ז כמבואר, וכל זה היה נראה ברור אף לגבי מצות תקיעת שופר דאורייתא וק"ו בשנה זו דר"ה חל להיות בשבת ואין לנו אלא תקיעת שופר מדרבנן.

ב

ואביא עשרה דוגמאות שבהם נחלקו הבית יוסף והרמ"א אם ראוי לסמוך על הבקיאות שלנו בתחומים שונים, והצד השווה שבכולם שמדובר בבדיקות שצריך בהם מומחיות מסויימת.

הנה נחלקו הבית יוסף והרמ"א במקומות רבים לאורכה ולרוחבה של השו"ע בהלכות רבות שקבע הבית יוסף, והרמ"א כתב שאין אנו בקיאים, ואציין רק מקצתן.

בהלכות שבת מצינו:

תקיעת שופר בעידן הקורונה

א. לשיטת השו"ע במלאכת קושר יש קולא בקשר שאינו קשר אומן, אך לדעת הרמ"א (סימן שי"ז ס"א) אין אנו בקיאים בקשר אומן.

ב. עוד נחלקו (סימן ש"ל ס"ה) באשה שמתה שמביאין סכין ומוציאים את העובר, וכתב הרמ"א שאין נוהגין כן שאין אנו בקיאים במיתת האם.

ובהלכות שחיטה וטריפות מצינו כעין זה במקומות רבים ואציין מקצתן:

ג. לגבי בדיקת הושט (יו"ד סימן ל"ג ס"ו) שלדעת השו"ע בדקין ולדעת הרמ"א אין אנו בקיאים.

ד. לגבי נשבר עצם הקולית, כתב הרמ"א (סימן נ"ה ס"י): "ואנן אין אנו בקיאים בבשר שהרופא גורדו, ולכן כל מקום שנשתנה מראית הבשר אינו מציל".

ה – ז. וכך גם לגבי בדיקה בהלכות שחיטה לגבי שהייה, דרסה, וחלדה, עיין בהל' שחיטה (סימן כ"ג ס"ו, סימן כ"ד ס"ו וסעיף י') ובביאור הגר"א שם בביאור שיטת הרמ"א שאין אנו בקיאים.

ח. וכך לגבי בדיקת הסכין (סי' י"ח ס"ו).

ט. וכך גם בהל' טריפות לגבי ספק דרוסה (סימן ל"ג ס"ח).

י. וכך גם אם סמכין על טעימת קפילא (שו"ע יו"ד סימן צ"ב ס"א וסי' צ"ח ס"א).

וכיוצא בזה עוד במקומות רבים, אך כל המעיין יראה נכוחה שבכל הני אכן מדובר בעניינים שצריך בהם בקיאות ואומנות, משא"כ בשמיעת קול שופר, וצ"ע.

ג

האם מותר לכסות את פי השופר

ועוד נשאלתי ע"י רבים לגבי החשש שעל ידי תקיעת שופר עלולים רבים להידבק במחלה. דהלא הגורם העיקרי להידבקות הוא במה שאדם כשהוא משתעל, מתעטש, צועק, ואף כשהוא מדבר, מוציא ומפזר רבבות חלקיקי רוק מיקרוסקופיים, ואם הוא נושא את נגיף הקורונה הוא מפזר את הוירוס ע"י פיזור הרוק. וכיון שבתקיעת שופר